

BEZGEK

Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi

Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Araştırma Makalesi

Cilt 5 (2026) Sayı 1 52-67

“Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” Adlı Çocuk Kitaplarının Türkçenin Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi

An Analysis of the Children’s Books “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” and “Kınalı Serçe” in Terms of Turkish Vocabulary

İrem Yetim¹

Yetim, İ. (2026). “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı çocuk kitaplarının Türkçenin söz varlığı bakımından incelenmesi. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 5(1), 52-67. <http://dx.doi.org/10.56987/bezgek.1890276>

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 16.02.2026
Kabul Tarihi: 13.03.2026
Yayın Tarihi: 15.03.2026

Anahtar Sözcükler

Şermin Yaşar
Çocuk edebiyatı
Söz varlığı

Article Info

Received: 16.02.2026
Accepted: 13.03.2026
Published: 15.03.2026

Keywords

Şermin Yaşar
Children’s literature
Vocabulary

Öz

Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun ana dilinin güzellik ve zenginliklerinin farkına varmasını ve yeni dil yapılarıyla tanışmasını sağlayan önemli araçlardır. Bir dili oluşturan kelimeler toplamını kapsamanın yanı sıra o dili konuşan toplumun kültürüne ve yaşayış biçimlerine ayna tutan söz varlığı unsurlarının bu eserler aracılığıyla çocuklara tanıtılması, çocuğun dil gelişimine katkı sağlamaktadır. Alan yazını incelendiğinde çocuk edebiyatı eserlerinde Türkçenin söz varlığı unsurlarının kullanımını inceleyen çeşitli çalışmalar bulunduğu görülmektedir. Farklı çocuk edebiyatı eserlerinin söz varlığı unsurları bakımından incelenmesi alana yeni veriler sunarak alan yazınına katkı sağlamaya devam etmektedir. Bundan hareketle bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarı Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı’nın kaleme aldığı “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı çocuk kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yönteminden faydalanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını söz konusu iki çocuk kitabı oluşturmaktadır. Türkçenin söz varlığında kalıplaşmış dil öğeleri sınıfında değerlendirilen atasözleri, deyimler, ilişki sözler ve ikilemeler analiz alanları olarak belirlenmiş ve ilgili çocuk kitapları bu unsurlar açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda toplam 249 farklı söz varlığı unsurunun 359 defa kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen söz varlığı unsurlarının %65’inin deyim, %19’unun ikileme, %14’ünün ilişki söz ve %2’sinin atasözü olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular daha önce bu alanda yapılmış çalışmalarla karşılaştırıldığında incelenen eserlerin söz varlığı bakımından yeterli bir çeşitliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Abstract

Children’s literature works are important tools that enable children to recognize the beauty and richness of their mother tongue and to become familiar with new language structures. In addition to encompassing the total collection of words that constitute a language, introducing vocabulary elements that reflect the culture and lifestyle of the society speaking that language through these works contributes to children’s language development. A review of the literature shows that there are various studies examining the use of Turkish vocabulary elements in children’s literature works; however, examining different children’s literature texts in terms of vocabulary elements continues to contribute to the literature by providing new data. Based on this, the present study aims to identify the vocabulary elements found in the children’s books “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” and “Kınalı Serçe” written by children’s literature author Şermin Yaşar in collaboration with İlber Ortaylı. In the study, document analysis, one of the qualitative

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye. yetim.irem.16@gmail.com

research methods, was employed. The data source of the study consists of the two aforementioned children's books. Proverbs, idioms, formulaic expressions, and reduplications, which are among the vocabulary elements of Turkish, were determined as the analysis categories, and the books were examined in terms of these elements. As a result of the study, it was determined that a total of 249 different vocabulary elements were used 359 times in the books examined. Among the identified vocabulary elements, 65% were idioms, 19% were reduplications, 14% were formulaic expressions, and 2% were proverbs. When the findings were compared with previous studies conducted in this field, it was concluded that the examined works present a sufficient variety in terms of vocabulary.

Giriş

17. yüzyıl itibarıyla “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” kavramlarının ortaya çıkmasıyla birlikte yetişkin edebiyatından ayrılarak ortaya çıkan çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasına hitap eden, duygu ve düşünce gelişimini destekleyen, dil gelişimine ve anlama düzeyine katkı sağlarken aynı zamanda estetik bir haz vermeyi de amaçlayan, çocuklara yönelik, onların gelişim düzeyleri gözetilerek kaleme alınan ürünlerin tümünü kapsayan bir kavramdır (Şirin, 1998; Sever, 2010; Temizyürek, 2003; Gökmen, 2017). Çocuk edebiyatı eserleri çocukların dil gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim Sever’e (2005) göre çocuk, bu eserler aracılığıyla ana dilinin güzellik ve zenginliklerini ilk kez duyumsar.

Çocukların okudukları metinlerde yer alan söz varlığı unsurları, onların söz varlığının zenginleşmesine de katkı sağlamaktadır. Böylece çocuklar, duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilecekleri farklı anlatım olanaklarıyla tanışma fırsatı yakalamaktadır (Erşahin, 2009). Çocuğun ana dilinin söz varlığının zenginliğini edebiyat eserleri aracılığıyla fark ettiği ve bu unsurları kendi kelime hazinesine dâhil ettiği göz önünde bulundurulduğunda çocuk edebiyatı eserlerinin, atasözü, deyim, ilişki söz ve ikileme gibi söz varlığı unsurlarını içermesi çocukların dil gelişiminin desteklenmesi açısından önemli görülmektedir (Baş, 2010; Toprakçı, 2024).

Çocuk edebiyatı eserlerinin söz varlığı açısından incelenmesine yönelik alan yazınında çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda farklı yazarların eserlerinde atasözü, deyim, ikileme ve kalıp söz gibi söz varlığı unsurlarının kullanımına odaklanılmıştır (Uzuner Yurt, 2016; Uysal, 2021; Aktaş, 2016; Er Aydemir ve Ökmen, 2024). Söz konusu çalışmalar, çocuk edebiyatı eserlerinde atasözü, deyim ve ikileme gibi çeşitli söz varlığı unsurlarının yer aldığı ortaya koymaktadır. Bununla birlikte farklı yazar ve eserlerin söz varlığı bakımından incelenmesi alan yazınının zenginleşmesine katkı sağlamaya devam etmektedir.

Söz Varlığı

Söz varlığı, Güncel Türkçe Sözlük’te (Türk Dil Kurumu, 2025) “Bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” olarak tanımlanmıştır. Ancak Baş’a (2010) göre bu kavramların hiçbirinin tam olarak söz varlığının karşılığı olduğunu söylemek mümkün değildir; çünkü tüm bu kavramlar söz varlığının alt unsurlarıdır. Söz varlığı yalnızca dili oluşturan kelimelerden ibaret olmayan; deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütündür (Aksan, 2000).

“Diller geçmişten günümüze iç ya da dış etkenler sebebiyle ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi ve söz varlığı başta olmak üzere ilgili olduğu birçok alanda sürekli bir değişim içerisindedir” (Şen, 2025, s. 25). Bu bağlamda bir dilin söz varlığı, dili oluşturan kelimelerden ibaret değildir. Söz varlığı, o dilin tarihine ışık tutarak yüzyıllar boyunca meydana gelen ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtır. Bunun yanı sıra dili konuşan toplumun maddi ve manevi kültürü ile dünya görüşünden kesitler sunar. Bir ulusun kültürel değerlerini, kavram dünyasını hatta yaşam biçimlerini söz varlığını

inceleyerek belirlemek mümkündür (Alyılmaz, 2004; Alyılmaz, 2023) çünkü dil, o dili konuşan topluluğa ve o topluluğun başlıca özelliklerine uygun olarak biçimlenir (Aksan, 2000; Alyılmaz, 2013; Çoban, 2023; Lüle Mert, 2009).

Atasözü

“Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel.” (Türk Dil Kurumu, 2026) olarak tanımlanan ve temel söz varlığını oluşturan unsurların başında gelen atasözleri, atalarımızın gözlem, deneyim ve dünya görüşünü bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kamuca benimsenmiş, kuşaktan kuşağa aktararak yüzyıllarca yaşayabilen kalıplaşmış sözlerdir (Aksan, 2000; Aksoy, 1988; Baş, 2006). İnsanlara öğüt verirken, uyarırken, örnek verirken, duygu ve düşünceleri ifade ederken atasözlerine başvurulur. Çünkü atasözleri, duygu ve düşüncelerimizi ister sözlü ister yazılı biçimde aktarmanın en etkili ve ekonomik yoludur (Maden ve Demir, 2017).

Deyim

Deyim kavramı, Güncel Türkçe Sözlük'te “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir” (Türk Dil Kurumu, 2026.) olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle en az iki sözcüğün bir kavramı, durumu ya da anlamı anlatmak üzere bir araya getirilmesiyle oluşmuş, gerçek anlamı dışında kullanılan söz gruplarıdır (Baş, 2006).

Bir dili oluşturan söz varlığının en önemli öğelerinden olan bu söz grupları, bir dili konuşan toplumun yaşam biçimini, kültürünü, inanışlarını ve düşünce dünyasını yansıtır. Böylece deyimler, ait oldukları dilin diğer dillerden ayrılan yönlerinden birini oluştururlar. Deyimler bu yönüyle dil bilimci ve halk bilimcilerin yalnızca bir dile ait deyimleri inceleyerek o dili konuşan toplumun kültürüne ilişkin çıkarımlar yapabilmesine imkân sağlamaktadır (Aksan, 2014). Dilimizde Orhun Yazıtları'ndan itibaren varlığını devam ettiren deyimlerin, söz varlığına dâhil olduğu dili konuşan topluma ayna tutmanın yanı sıra dili ustaca kullanmanın da anahtarlarından biri olduğunu söylemek mümkündür (Genç, 2014).

İlişki Söz

İlişki sözler, bir toplumu oluşturan bireyler arasında belli durumlarda söylenmesi gelenek hâline gelmiş birtakım sözlerdir (Aksan, 2000). Bu sözler, belli bir durum karşısında söylenmesi gerekeni toplumsal kurallara uygun, hazır ifadeler hâlinde sunarak dili konuşan bireyler arasındaki iletişimi kolaylaştırmakta ve doğru iletişim kurmaya yardımcı olmaktadır (Aksan, 2000; Gökdayı, 2008; Ünsal, 2013). Örneğin bir çocuğun dünyaya gelişi üzerine söylenen “analı babalı büyüsün”, ölüm durumunda yakınına yitiren kişiye söylenen “başınız sağ olsun”, evlenen çifte söylenen “bir yastıkta kocayın” gibi ilişki sözler, tıpkı atasözü ve deyimler gibi o dilin konuşucusu olan toplumun kültürünün birer yansıtıcısıdır (Aksan, 2019).

Gökdayı'ya (2019) göre ilişki sözler yapısı bakımından incelendiğinde kalıplaşmış olma, ilişki sözlerin en belirgin yapısal özelliğidir. Ayrıca tümce veya söz öbeği yapısında olduklarından yapısal olarak diğer kalıplaşmış öğelerden pek farklı değildirler (Gökdayı, 2008). Anlam bakımından incelendiğinde ise hayır dua, beddua, selamlaşma, vedalaşma, öneri, tehdit, batıl inanç, dinî inanç vb. gibi gruplar altında toplanabilmektedir (Ünsal, 2013).

İkilemeler

Gramer Terimleri Sözlüğü'nde “Aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha fazla kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi” (Korkmaz, 1992) şeklinde tanımlanan

ikilemeler, Ergin'e (2019) göre aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle oluşan kelime gruplarıdır. Bu kelime gruplarının yapısal temelini arka arkaya gelen kelimeler oluşturduğundan ikilemelerin en sade ve en basit kelime grupları olduğunu söylemek mümkündür. İkilemelerin işlevleri ise anlatım gücünü artırmak, bir tür çokluk ifade etmek, devamlılık belirtmek ve kavramı zenginleştirmek şeklinde sıralanabilir. Türkçenin zenginliği ve yaratma gücünün en yaygın örneklerinden olan ikilemeler, bilinenin aksine Türkçenin en önemli özelliklerinden biridir. Türkçenin yapısının aydınlatılması, ikilemeleri ele almadan mümkün değildir (Hatipoğlu, 1981).

Çocukluk dönemi dil gelişiminin temellerinin atıldığı, çocukların ana dilinin farkına vardığı, dil sevgisi ve okuma kültürü kazandığı önemli bir evredir (Hammer vd., 2014; akt. Toprakçı, 2024). Bu dönemde çocuğun okuyacağı çocuk edebiyatı eserlerinin dilin çeşitliliğini ve zenginliğini gözler önüne serecek örnekleri içerisinde barındırması çocuğun dil gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında pek çok eser kaleme almış olan Şermin Yaşar, günümüzde çocuklara yönelik eserler üretmeye devam eden yazarlardan biridir. Yazarın İlber Ortaylı ile iş birliği içinde kaleme aldığı "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitapları son yıllarda çocuk okurlar tarafından sıkça tercih edilen eserler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte alan yazını incelendiğinde Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı tarafından kaleme alınan "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı eserlerin Türkçenin söz varlığı unsurları bakımından incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu eserlerde yer alan söz varlığı unsurlarının belirlenmesi hem çocuk edebiyatı alanına hem de söz varlığı çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada, "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında yer alan söz varlığı unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekilde oluşturulmuştur:

1. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında yer alan atasözleri hangileridir ve bu atasözlerinin geçiş sıklığı nedir?
2. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında yer alan deyimler hangileridir ve bu deyimlerin geçiş sıklığı nedir?
3. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında yer alan ilişki sözler hangileridir ve bu ilişki sözlerin geçiş sıklığı nedir?
4. Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında yer alan ikilemeler hangileridir ve bu ikilemelerin geçiş sıklığı nedir?
5. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı çocuk kitabında tespit edilen söz varlığı unsurlarının dağılımı nasıldır?
6. "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitabında tespit edilen söz varlığı unsurlarının dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Şermin Yaşar'ın İlber Ortaylı ile iş birliği içerisinde kaleme aldığı "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarında Türkçenin söz varlığı öğelerinin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımından faydalanılmıştır. Nitel araştırma; "gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir araştırma süreci" olarak

tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Karasar'ın (2016) “var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir” şeklinde tanımladığı doküman analizi; araştırılması hedeflenen olgu ya da olgularla ilgili bilgi veren yazılı materyallerin analizini kapsayan, nitel araştırmalarda bilgi kaynağı görevi gören dokümanların araştırmacının ihtiyaç duyduğu veriyi gözlem ya da görüşme yapmadan elde etmesini sağlayan bir yöntemdir. Diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında ise verilerin çeşitlendirilmesine katkı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırmanın Çalışma Materyalleri

Bu çalışmanın evrenini Şermin Yaşar'ın kaleme aldığı çocuk kitapları oluştururken yazarın İlber Ortaylı ile iş birliği içerisinde kaleme aldığı “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı çocuk kitapları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. İncelenen kitaplara yönelik bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Kitaplara İlişkin Bilgiler

Kitabın adı	Yazarı	Yayın Yılı	Resimleyen	Yayınevi	Sayfa Sayısı
Cumhuriyet'in İlk Sabahı	Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı	2023	Gökçe Akgül	Kronik yayıncılık	120
Kınalı Serçe	Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı	2025	Elahe Behin	Kronik yayıncılık	149

Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin Toplanması

Veriler, “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı çocuk kitaplarının doküman incelemesi yöntemiyle incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri, ilişki sözler ve ikilemeler çalışmanın analiz alanları olarak belirlenmiştir. Kitaplar araştırmacı tarafından birkaç kez okunmuş, tespit edilen söz varlığı unsurları kategorize edilerek abecesel sıraya göre kayıt altına alınmıştır. Tespit edilen söz varlığı unsurlarının doğru şekilde tasnif edildiğinden emin olmak amacıyla elde edilen veriler birkaç kez gözden geçirilmiş ve önceden belirlenen analiz alanlarına göre tablolar hâline getirilerek bulgular bölümünde sunulmuştur.

Kitaplarda yer alan söz varlığı unsurları belirlenirken aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır:

- Türk Dil Kurumunun genel ağ adresinde yer alan *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*
- Ömer A. Aksoy'un *Atasözleri Sözlüğü (1988)*
- Ömer A. Aksoy'un *Deyimler Sözlüğü (1988)*

Verilerin Analizi

Bu araştırmada “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı çocuk kitapları doküman analizi yöntemi ile incelendiğinden, toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle elde edilen bulgular sistematik bir biçimde düzenlenir ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya ulaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

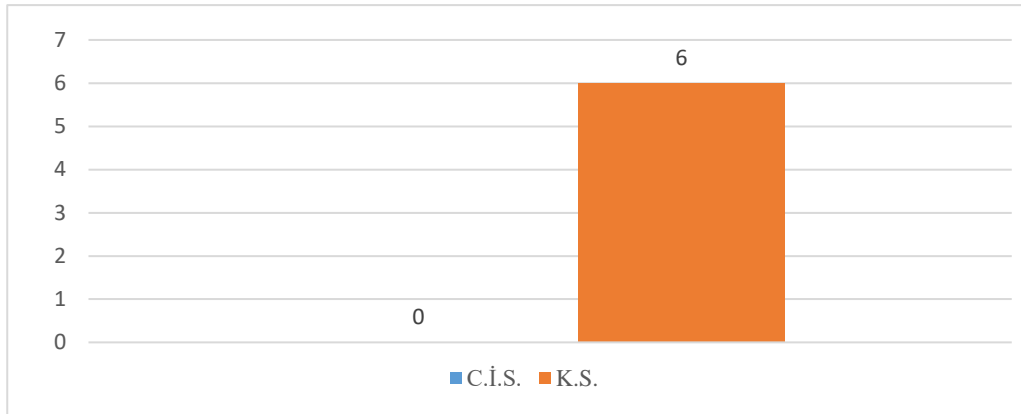
Araştırma için incelenen kitaplarda yer alan söz varlığı unsurları, önceden belirlenmiş atasözleri, deyimler, ilişki sözler ve ikilemeler başlıkları altında Excel programında abecesel olarak dizilmiştir. Söz konusu kitaplardaki söz varlığı unsurları tespit edildikten sonra kitaplardaki kullanım sıklıkları belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda grafikler hâline getirilerek yorumlanmıştır. Veriler 2 kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Böylece araştırmacının kodlamaları eksik ve yanlış yapmasının önüne geçilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemlerine yönelik bulgular sırasıyla tablolar halinde sunulmuş ve tespit edilen söz varlığı unsurları abecesel sıra ile ilgili grafiğin altında listelenmiştir. Aynı unsurun aynı eserde kaç kez kullanıldığı parantez içerisinde gösterilirken iki eserde de ortak olarak bulunan söz varlığı unsurları ayrıca belirtilmiştir.

Atasözlerine Dair Bulgular

Cumhuriyet'in İlk Sabahı (C.İ.S) ve Kınalı Serçe (K.S) adlı çocuk kitaplarında kullanılan atasözü sayıları Grafik 1'de verilmiştir.

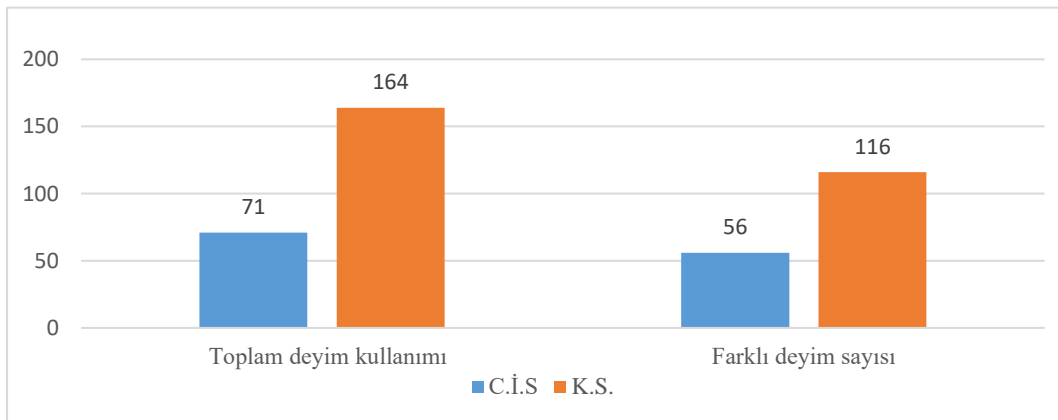
Grafik 1. C.İ.S ve K.S adlı çocuk kitaplarında kullanılan atasözü sayıları

İncelenen kitaplarda tespit edilen toplam atasözü sayısı 6'dır. Atasözlerinin tamamı "Kınalı Serçe" adlı çocuk kitabında tespit edilmiştir. Bu atasözleri aşağıda sunulmuştur:

"Debbağ sevdiği deriyi yerden yere vurur.", "Koyun can derdinde, kasap et derdinde.", "Baş ağır gerek, kulak sağır.", "Baş nereye giderse ayak da oraya gider.", "Başını acemi berbere teslim eden cebinden pamuğu eksik etmez.", "Baş yastığı baş derdini bilmez."

Deyimlere Dair Bulgular

Cumhuriyet'in İlk Sabahı (C.İ.S) ve Kınalı Serçe (K.S) adlı çocuk kitaplarında kullanılan deyim sayıları Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 2. C.İ.S ve K.S adlı çocuk kitaplarında kullanılan deyim sayıları

İncelenen kitaplarda 165 farklı deyim toplam 235 defa kullanıldığı saptanmıştır. İki kitapta da ortak olarak kullanılan deyim sayısının 7 olduğu belirlenmiştir. “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kıvalı Serçe” adlı kitaplarda ortak olarak kullanılan deyimler aşağıda listelenmiştir.

“*aklına gelmek*”, “*canı sıkılmak*”, “*fark etmek*”, “*haber vermek*”, “*kendimi bildim bileli*”, “*yerini almak*”, “*yolunu tutmak*”

“Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı çocuk kitabında toplam 71 deyim kullanımına rastlanmıştır, 56 farklı deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen deyimler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

“*aç kalmak*”, “*aklına gelmek*”, “*arka bulmak*”, “*başı (kafası) şişmek*”, “*başı kazan gibi olmak*”, “*başını sallamak (2 kez)*”, “*bir araya getirmek*”, “*birlik olmak (4 kez)*”, “*bozguna uğratmak*”, “*canına okumak (2 kez)*”, “*can kulağıyla dinlemek*”, “*canı sıkılmak*”, “*dikkatini çekmek*”, “*diz çökmek*”, “*donup kalmak*”, “*ele vermek*”, “*evirip çevirmek*”, “*falakaya bağlamak*”, “*fark etmek (2 kez)*”, “*geri almak*”, “*geri çekilmek*”, “*göz gözü görmemek*”, “*göz yaşına boğulmak*”, “*gözlerine inanmamak*”, “*gözünün önüne gelmek*”, “*gözüyle görmek*”, “*haber vermek (4 kez)*”, “*haberi olmak*”, “*haklı var*”, “*hâli kalmamak*”, “*idare etmek (2 kez)*”, “*iç geçirmek*”, “*içinden gelmek*”, “*içinden geçirmek*”, “*iğne atsan yere düşmez*”, “*iş düşmek (2 kez)*”, “*kafasına koymak*”, “*karın doyurmak (2 kez)*”, “*karşısına geçmek*”, “*kendimi bildim bileli*”, “*kilo almak*”, “*kimi kimsesi olmamak*”, “*mideye indirmek*”, “*oh çekmek (2 kez)*”, “*omuz silmek*”, “*şehit düşmek(olmak) (3 kez)*”, “*tamtakır kuru bakır*”, “*uzak kalmak*”, “*yerinde duramamak*”, “*yerine koymak*”, “*yerini almak*”, “*yolunu tutmak*”

“Kıvalı Serçe” adlı çocuk kitabında toplam 164 deyim kullanımına rastlanmıştır, 116 farklı deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen deyimler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

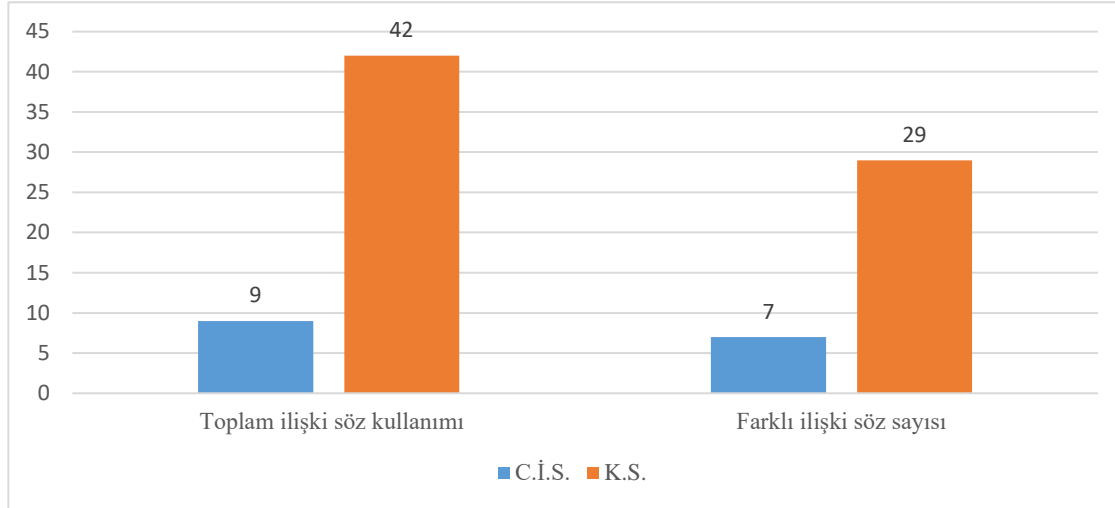
“*ad takmak*”, “*ağırına gitmek*”, “*akıl almamak*”, “*akıl vermek*”, “*akla kararı seçmek*”, “*aklı fikri bir şeyde olmak*”, “*aklına gelmek*”, “*anlamına gelmek*”, “*ateşi çıkmak*”, “*ateşler içinde yanmak*”, “*atıp tutmak*”, “*ayağına getirmek*”, “*azar işitmek (2 kez)*”, “*başına bela almak*”, “*başının çaresine bakmak*”, “*başını sokmak*”, “*başı dönmek (3 kez)*”, “*başıboş bırakmamak*”, “*boğazı düğümlenmek*”, “*boynunu bükmek (2 kez)*”, “*canı sıkılmak*”, “*çırak almak*”, “*çekip gitmek*”, “*çorap söküğü gibi gelmek*”, “*dalga geçmek*”, “*davet etmek (2 kez)*”, “*denk gelmek*”, “*derdine düşmek*”, “*derde derman olmak*”, “*ders almak*”, “*dizlerinin (dizinin) bağı çözülmek (2 kez)*”, “*dilinden kurtulamamak*”, “*dünyaya gelme*”, “*dünyaya getirmek*”, “*düşkün olmak*”, “*elinden geleni yapmak*”, “*elinden gelmek*”, “*elinden kurtulmak*”, “*elinde büyümek*”, “*elinde kalmak*”, “*emrihak vaki olmak*”, “*etekleri zil çalmak*”, “*fark etmek*”, “*farkına varmak*”, “*ferman çıkarmak (2 kez)*”, “*gam yememek*”, “*geri çevirmek*”, “*girip çıkmak*”, “*göz kırpmak*”, “*göz ucuyla bakmak*”, “*gözleri dolmak (2 kez)*”, “*gözleri yuvalarından fırlamak*”, “*gözüne uyku girmemek*”, “*göğsü daralmak*”, “*gurur duymak*”, “*gücü yetmek*”, “*gün almak (2 kez)*”, “*haber almak (3 kez)*”, “*haber vermek*”, “*hak etmek (3 kez)*”, “*hayale dalmak (6 kez)*”, “*heves etmek (2 kez)*”, “*hevesi kalmamak*”, “*hülyaya dalmak*”, “*iyi etmek*”, “*iyiden iyiye (2 kez)*”, “*inim inim inlemek*”, “*kafa sallamak*”, “*kahrından ölmek*”, “*kapı kapı dolaşmak*”, “*karar almak*”, “*kazan kaldırmak (4 kez)*”, “*kendine gelmek*”, “*kendini düşünmek*”, “*kendini tutamamak (2 kez)*”, “*kendimi bildim bileli*”, “*keyfi yerinde olmak*”, “*kol kanat germek*”, “*kolları sıvamak*”, “*kolayına gelmek*”, “*kök salmak*”, “*kulağı ağır işitmek (2 kez)*”, “*kulağına gelmek*”, “*lakap takmak (3 kez)*”, “*lafa tutmak*”, “*nasibini almak*”, “*ne çare (2 kez)*”, “*nefes kesilmek*”, “*oralı olmamak*”, “*örnek olmak*”, “*özür dilemek*”, “*rahat bırakmak*”, “*rahat etmek*”, “*rüyasına (rüyalarına) girmek*”, “*sesini çıkarmamak*”, “*sözünü tutmak*”, “*sözü kesmek*”, “*su dökünmek*”, “*şifayı kapmak*”, “*tahta çıkmak*”, “*tarih düşürmek*”, “*taş üstünde taş bırakmamak*”, “*telef olmak*”, “*ter basmak*”, “*tir tir titremek*”, “*türkü söylemek*”, “*uçup gitmek (2 kez)*”, “*uygun görmek*”, “*uyku çekmek*”, “*uykuya*”

dalmak”, “*üstüne vazife olmamak*”, “*üstüne yok*”, “*velveleye vermek*”, “*yatağa düşmek (2kez)*”, “*yerle bir olmak*”, “*yok olmak (2 kez)*”, “*yüreği ferahlamak*”, “*zil takıp oynamak*”

İlişki Sözlere Dair Bulgular

Cumhuriyet’in İlk Sabahı (C.İ.S) ve Kınalı Serçe (K.S) adlı çocuk kitaplarında kullanılan ilişki söz sayıları Grafik 3’te verilmiştir.

Grafik 3. C.İ.S ve K.S adlı çocuk kitaplarında kullanılan ilişki söz sayıları

İncelenen kitaplarda 31 farklı ilişki sözün toplam 51 defa kullanıldığı saptanmıştır. İki kitapta da ortak olarak kullanılan ilişki söz sayısının 5 olduğu belirlenmiştir. “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kınalı Serçe” adlı kitaplarda ortak olarak kullanılan ilişki sözler aşağıda listelenmiştir.

“hoş geldin”, “çok şükür”, “maşallah”, “inşallah”, “çok yaşa”

“Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı çocuk kitabında toplam 9 ilişki söz kullanımına rastlanmış, 7 farklı ilişki söz kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişki sözler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

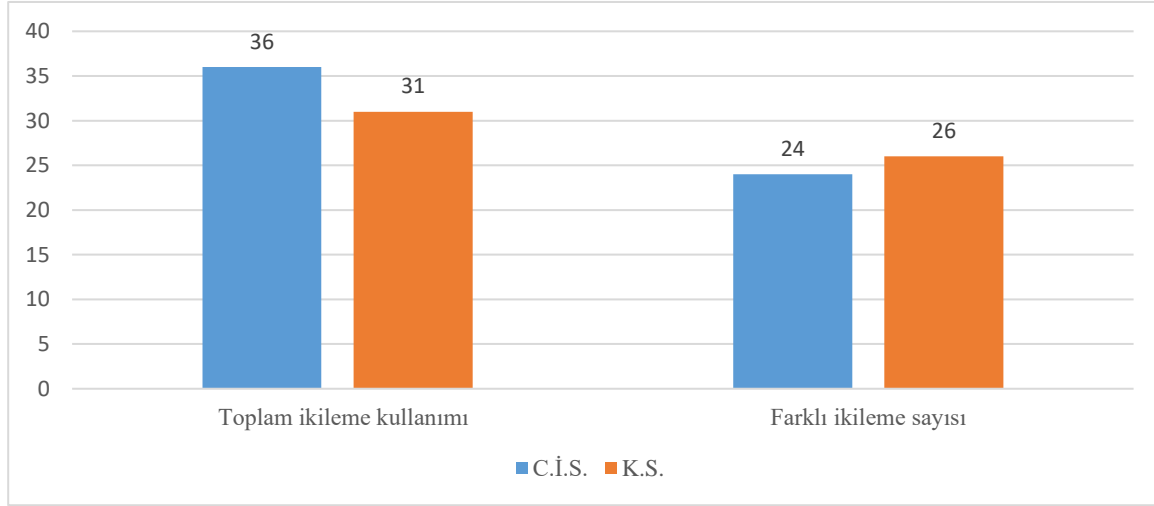
“hoş geldin”, “çok şükür”, “hayrolsun sonumuz”, “maşallah”, “inşallah (3 kez)”, “çok yaşa”, “dilini eşek arısı sokuversin”

“Kınalı Serçe” adlı çocuk kitabında toplam 42 ilişki söz kullanımına rastlanmış, 29 farklı ilişki söz kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişki sözler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

“aferin”, “affet (2 kez)”, “Allah affetsin”, “Allah bilir”, “Allah korusun (2 kez)”, “Allah sana uzun ömürler versin”, “Allahım hayırlara çıkart”, “Allahın izniyle”, “Allah, sen koru yarabbi”, “ağzından yel alsın”, “başım üstüne (2 kez)”, “çok günler gör”, “çok şükür (3 kez)”, “çok yaşa”, “eyvahlar olsun (4 kez)”, “geçmiş olsun”, “gözün aydın”, “gözünü seveyim”, “hoş buldum”, “hoş geldin”, “inşallah”, “kolay gelsin”, “maazallah”, “maşallah (4 kez)”, “sabah-ı şerifleriniz hayırlı olsun”, “sağ ol”, “sefalar getirdin”, “şükürler olsun”, “tövbe yarabbi”, “var ol (2 kez)”

İkilemelere Dair Bulgular

Cumhuriyet'in İlk Sabahı (C.İ.S) ve *Kıvalı Serçe* (K.S) adlı çocuk kitaplarında kullanılan ikileme sayıları Grafik 4'te verilmiştir.

Grafik 4. C.İ.S ve K.S adlı çocuk kitaplarında kullanılan ikileme sayıları

İncelenen kitaplarda 47 farklı ikilemenin toplam 67 defa kullanıldığı saptanmıştır. İki kitapta da ortak olarak kullanılan ikileme sayısının 3 olduğu belirlenmiştir. “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kıvalı Serçe” adlı kitaplarda ortak olarak kullanılan ikilemeler aşağıda listelenmiştir.

“hızlı hızlı”, “yavaş yavaş”, “koşa koşa

“Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı çocuk kitabında toplam 36 ikileme kullanımına rastlanmıştır, 47 farklı ikileme kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ikilemeler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

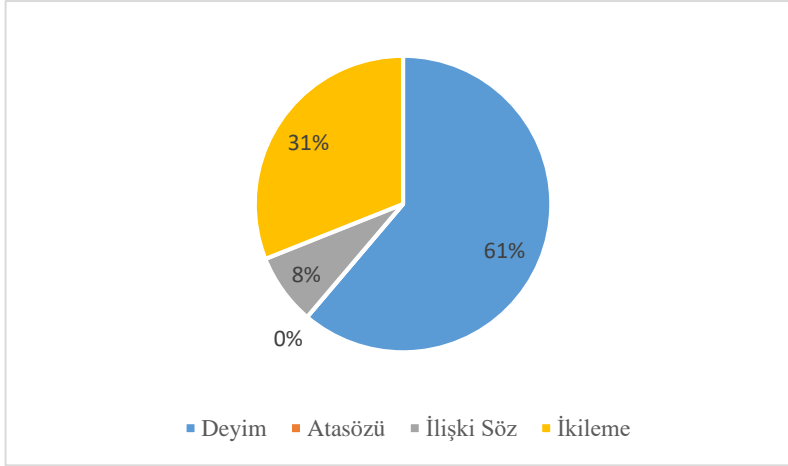
“adım adım”, “akın akın (2 kez)”, “alıp alıp”, “arka arkaya (2 kez)”, “çeke çeke”, “dalga dalga”, “duyar duymaz”, “doyurup doyurup”, “gece gündüz”, “gelen geçen”, “gide gele”, “hızlı hızlı (2 kez)”, “ilmek ilmek”, “kimler kimler”, “koşa koşa (8 kez)”, “kulaktan kulağa”, “oynaya oynaya”, “sıcak sıcak”, “sık sık”, “takır tukur”, “tek tek”, “uzun uzun (4 kez)”, “yavaş yavaş”, “yırtık pırtık”

“Kıvalı Serçe” adlı çocuk kitabında toplam 31 ikileme kullanımına rastlanmıştır, 26 farklı ikileme kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ikilemeler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

“aslı astarı”, “allah allah”, “bağıra çağıra”, “boş boş”, “bırakıp bırakıp”, “dik dik”, “durup durup (2 kez)”, “fısır fısır”, “görür görmez”, “hele hele”, “hızlı hızlı”, “kesik kesik”, “kılık kıyafet”, “koşa koşa (3 kez)”, “kol kola”, “kucak kucağa”, “neler neler”, “oradan oraya”, “parça parça”, “peş peşe”, “seve seve”, “şakıya şakıya”, “türlü türlü”, “tutuna tutuna”, “tövbe tövbe (3 kez)”, “yavaş yavaş”

“Cumhuriyet’in İlk Sabahı” Adlı Çocuk Kitabının Söz Varlığına Dair Bulgular

Cumhuriyet’in İlk Sabahı adlı çocuk kitabının söz varlığı unsurlarının dağılımına Grafik 5’te yer verilmiştir.

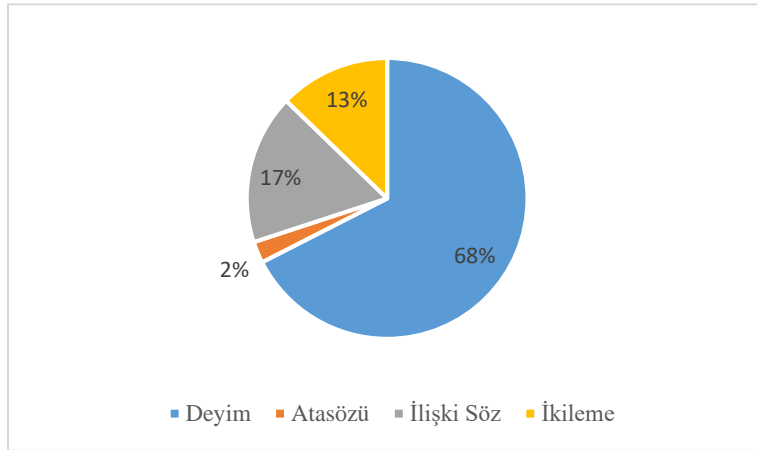

Grafik 5. *Cumhuriyet’in İlk Sabahı* adlı çocuk kitabının söz varlığı unsurlarının dağılımı

Grafik 5 incelendiğinde “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı kitapta tespit edilen söz varlığı unsurlarının %61’lik kısmını 71 defa kullanılan deyimler, %31’lik kısmını 36 defa kullanılan ikilemeler ve %8’lik kısmını ise 9 defa kullanılan ilişki sözler oluşturmuştur. İncelenen kitapta hiçbir atasözü kullanımına rastlanmamıştır.

“Kıvalı Serçe” Adlı Çocuk Kitabının Söz Varlığına Dair Bulgular

Kıvalı Serçe adlı çocuk kitabının söz varlığı unsurlarının dağılımına Grafik 6’da yer verilmiştir.

Grafik 6. *Kıvalı Serçe* adlı çocuk kitabının söz varlığı grafiği

Grafik 6 incelendiğinde “Kıvalı Serçe” adlı kitapta tespit edilen söz varlığı unsurlarının %68’lik kısmını 164 defa kullanılan deyimler, %17’lik kısmını 42 defa kullanılan ilişki sözler, %13’lük kısmını ise 31 defa kullanılan ikilemeler oluştururken %2’lik kısmını ise tespit edilen 6 atasözü oluşturmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın kaleme aldığı "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitaplarının Türkçenin söz varlığı bakımından incelendiği bu çalışmada toplam 359 söz varlığı unsuru tespit edilmiştir. Tespit edilen söz varlığı unsurları atasözleri, deyimler, ilişki sözler ve ikilemeler başlıkları altında karşılaştırmalı grafikler ile görselleştirilmiştir. İncelenen kitaplarda söz varlığı unsurlarından en çok deyimlere yer verilirken, en az yer verilen söz varlığı unsurunun atasözleri olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen kitaplarda tespit edilen toplam söz varlığı unsurlarının %65'ini dilimizin söz varlığında büyük bir yer kaplayan, mecazlı kullanımları ve Türkçenin somutlama ve benzetme özelliği sayesinde anlatım gücünü artıran kısa ve özlü sözler (Özbaşı, 2021) olan deyimler oluşturmaktadır. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı kitapta 56 deyim farklı sıklıklarla 71 defa kullanılarak eserde tespit edilen söz varlığı unsurlarının %61'ini, "Kıvalı Serçe" adlı kitapta ise 116 deyim 164 defa kullanılarak eserde tespit edilen toplam söz varlığı unsurlarının %68'ini oluşturmaktadır. İki kitapta da en sık kullanılan söz varlığı unsurunun deyimler olduğu tespit edilirken "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitabındaki deyim çeşitliliğinin daha zengin olduğu belirlenmiştir. Şermin Yaşar'ın kaleme aldığı eserlerindeki söz varlığı üzerine yapılan çalışmalarda da deyimlerin en sık başvurulan söz varlığı unsuru olduğu görülmektedir (Kavukoğlu, 2025; Evler ve Aksoy, 2023; Yaman Kunduz, 2024).

"Cumhuriyet'in İlk Sabahı" ve "Kıvalı Serçe" adlı kitaplarda tespit edilen toplam söz varlığının %19'unu oluşturan ikilemeler, Türkçenin her dönem ve lehçesinde karşımıza çıkarak dilimizin anlatım gücünü artıran ve dilimizin zenginliğinin önemli örneklerinden biridir (Aksan, 2000; Hatipoğlu, 1981). İncelenen kitaplarda 47 farklı ikilemenin 67 defa kullanıldığı tespit edilmiştir. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı kitapta kullanılan farklı ikileme sayısı 24, "Kıvalı Serçe" adlı kitapta kullanılan ikileme sayısı ise 26'dır. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı eserde tespit edilen söz varlığı unsurlarının dağılımı incelendiğinde ikilemeler tespit edilen unsurların %31'ini oluştururken, "Kıvalı Serçe" adlı eserde tespit edilen söz varlığı unsurlarının %13'lük kısmını ikilemeler meydana getirmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda iki kitapta kullanılan toplam ikileme kullanımı miktarı ve farklı ikileme kullanımı miktarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Her iki kitapta da deyimlerden sonra en çok kullanılan söz varlığı unsurunun ikilemeler olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri üzerine yapılan diğer söz varlığı çalışmalarında da deyimlerden sonra en çok tespit edilen söz varlığı unsurunun ikilemeler olduğu görülmektedir (Tekşan vd., 2019; Uz ve Özcan, 2020; Lüle Mert, 2019; Bağcı ve Deveci Salman, 2023). Bu bulgu, incelenen çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımın güçlendirilmesinde ikilemelerin önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Aksan'a (2000) göre bir toplumda bireylerin sosyal hayatlarında karşılaştıkları birtakım durumlar karşısında söylenmesi gelenek hâline gelmiş hazır ifadeler olarak tanımlanan ilişki sözler ise incelenen kitaplarda tespit edilen söz varlığı unsurlarının %14'ünü oluşturmaktadır. "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı kitapta 9, "Kıvalı Serçe" adlı kitapta 42 olmak üzere toplam 51 ilişki söz tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişki söz miktarının iki kitapta da birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Bu 51 ilişki söz kullanımı, 31 farklı ilişki sözün çeşitli sıklıklarla kullanılması ile meydana gelmiştir. Eserlerde tespit edilen söz varlığı unsurlarının dağılımlarına bakıldığında ise "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" adlı çocuk kitabındaki söz varlığı unsurlarının %8'ini, "Kıvalı Serçe" adlı çocuk kitabındaki söz varlığı unsurlarının ise %17'sini ilişki sözlerin oluşturduğu görülmektedir.

Tespit edilen toplam söz varlığı unsurlarının %2'lik kısmını ise atasözleri oluşturmaktadır. Atasözleri, atalarımızın tecrübelerini öğüt olarak kuşaktan kuşağa taşıyan, duygu ve düşüncelerimizi

aktarmanın en kısa ve etkili yolu olan kalıplaşmış sözlerdir (Aksan, 2000; Aksoy, 1988; Baş, 2006; Maden ve Demir, 2017). İncelenen kitaplardan “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı kitapta atasözü bulunmazken, “Kıvalı Serçe” adlı kitapta 6 atasözüne yer verilmiştir. Şermin Yaşar’ın kaleme aldığı diğer kitapların söz varlığı üzerine yapılan çalışmalarda da en az tespit edilen söz varlığı unsurunun atasözleri olduğu görülmektedir. Kavukoğlu (2025), yazara ait 8 kitabı söz varlığı bakımından incelediği çalışmasında toplam 33; Yaman Kunduz (2024), 11 kitabı incelediği çalışmasında 3; Evler ve Aksoy (2023) ise 18 kitabı incelediği çalışmasında 29 atasözü tespit etmiştir. İçerisinde 6 farklı atasözü barındıran “Kıvalı Serçe” isimli kitabın, yazarın atasözü bakımından zengin kitaplarından biri olduğu söylenebilir. İncelenen iki kitaptaki atasözü sayısındaki farklılığın “Kıvalı Serçe” adlı kitabın bir bölümünde kitabın başkahramanı olan şamar oğlanının lalasından atasözleri üzerine bir ders alması ve bu bölümde içinde “baş” kelimesi geçen dört atasözünün sıralanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkçenin söz varlığı bakımından incelenen iki kitap birbiriyle karşılaştırıldığında bünyesinde 6 farklı atasözü, 116 farklı deyim, 29 farklı ilişki söz ve 26 farklı ikileme barındıran “Kıvalı Serçe” adlı kitabın söz varlığı unsurları bakımından daha zengin olduğu tespit edilmiştir. İncelenen iki eserde de en çok kullanılan söz varlığı unsurunun deyimler, en az kullanılan söz varlığı unsurunun ise atasözleri olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerini benzer yaklaşımla inceleyen diğer araştırmalarda da bu sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Arıcı ve Yalçın, 2024; Bağcı ve Deveci Salman, 2023).

Bu çalışma, çocuklar tarafından ilgi gören iki çocuk kitabının söz varlığı unsurları bakımından incelenmesi ile çocuk edebiyatı metinlerinin dil zenginliğine yönelik veriler sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, çocuk edebiyatı eserlerinde Türkçe söz varlığı unsurlarının kullanımına ilişkin alan yazınına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Elde edilen bulgular, incelenen çocuk kitaplarında özellikle deyim ve ikilemelerin yoğun biçimde kullanılan söz varlığı öğeleri olduğunu, ancak ilişki söz ve atasözlerinin de bu eserlerde yer aldığını göstermektedir. Bu doğrultuda “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve “Kıvalı Serçe” adlı çocuk kitaplarının Türkçenin söz varlığını yansıtmaya bakımından yeterli çeşitliliğe sahip kaynaklar olduğu görülmektedir.

Çocuk edebiyatı eserleri çocuklara ana dilinin söz varlığını kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda incelenen eserlerin ortaokul düzeyindeki öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ve özellikle söz varlığı unsurları bakımından daha zengin olduğu belirlenen “Kıvalı Serçe” adlı çocuk kitaplarının Türkçe derslerinde yardımcı kaynak olarak kullanılabilirliği önerilmektedir. Ayrıca gelecek araştırmalarda farklı çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinin söz varlığı unsurları bakımından incelenmesi önerilebilir. Sentaktik yolla üretilen söz varlığı unsurları (Alyılmaz, 2018) da incelenebilir. Bunun yanı sıra bu çalışmada kalıplaşmış söz varlığı unsurları bakımından incelenen söz konusu eserler, başka araştırmalarda temel söz varlığı bakımından da incelenebilir.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Çalışmada katılımcılar ile yürütülmediğinden Gönüllü Onam Formu gerekmemektedir.

Etik Beyanı

Çalışmada *Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*’nde belirtilen temel ilkelerin tamamına uyulduğunu, bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemlerden hiçbirinin yapılmadığını beyan ederiz.

Etik Kurul İzni

Çalışmada doküman analizi yapıldığından etik kurul izni alınmamıştır.

Yazar Katkı Oranı

Tek yazar tarafından yazılmıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı

Bu çalışmada yapay zekâdan yararlanılmamıştır.

Telif Hakkı

Bezgek Dergisi'nde yayımlanan çalışmalar Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Veri Paylaşımı

Bu çalışma kapsamında elde edilip analiz edilen veriler talep edilmesi hâlinde yazarlardan talep edilebilir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2000). *Türkçenin sözvarlığı*. Engin Yayıncılık.
- Aksan, D. (2014). *Türkçenin zenginlikleri, incelikleri*. Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2019). *Türkçenin gücü*. Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. (1988a). *Atasözleri sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi.
- Aksoy, Ö. (1988b). *Deyimler sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi.
- Aktaş, E. (2016). Okuma eğitimi açısından Sevim Ak'ın çocuk öykülerinde söz varlığı. *Millî Eğitim Dergisi*, 45(210), 539-562.
- Alyılmaz, C. (2004). *Eski Türkçenin söz varlığının düz ve ters dizimi*. Kurmay Basım Yayın Dağıtım.
- Alyılmaz, C. (2020). “Türk”, “Türkçe” ve “Türk Dili” kavram işaretleri. (Cengiz Alyılmaz, Onur ER, İsmail Çoban Ed.). *Türkçe eğitiminin güncel sorunları* içinde (s. 1-43). Eğitim Kitab.
- Alyılmaz, S. (2013). Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan argo nitelikli kavram işaretleri. *Leyla Karahan armağanı* içinde (s. 165-192). Akçağ Yayıncılık.
- Alyılmaz, S. (2018). Türkçede birden fazla anlam ögesiyle (sentaktik yolla) kavramların işaretlemesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 11-25.
- Arıcı, A., & Yalçın, G. (2024). Şermin Yaşar'ın “Para Ağacı” eserinde atasözleri ve deyimlerin varlığı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 653-684.
- Bağcı, H., & Deveci Salman, S. (2023). Mavisel Yener'in “Sonsuzluk Kütüphanesi” adlı romanının söz varlığı açısından incelenmesi. *Kocatepe Beşerî Bilimler Dergisi*, 2, 207-225.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159.

- Çoban, İ. (2020). *Türkiye Türkçesindeki alıntı sözcükler*. Eğiten Kitap.
- Er Aydemir, N., & Ökmen, D. N. (2024). Hasan Kallımcı'nın "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" adlı eserinin söz varlığı bağlamında incelemesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(44), 2987-3006. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1529873>
- Ergin, M. (2019). *Türk dil bilgisi*. Boğaziçi Yayınları.
- Evler, D., & Aksoy, E. (2024). Şermin Yaşar'ın çocuklara yönelik eserlerinde söz varlığı. *SEBED*, 2(1), 1-15.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, (44), 89-110.
- Gökdayı, H. (2019). Türkiye Türkçesinde kalıp sözler, bu sözleri içeren bir sözlük ihtiyacı ve hazırlama yöntemi. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(19), 18-35.
- Gökmen, B. (2017). *Ödüllü çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikilemeler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lüle Mert, E. (2009). *Türkçenin sözvarlığı açısından Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masallar* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Maden, S., & Demir, R. (2017). Atasözlerindeki eskicil (arkaik) unsurlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 189-200. <https://doi.org/10.16916/aded.292162>
- Özbaşı, S. (2016). *Zeynep Cemali'nin çocuk edebiyatı yapıtlarının sözvarlığı öğeleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özbaşı, S. (2021). Dolunay Dedektifleri roman dizisinin Türkçenin söz varlığı açısından çözümlenmesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2496-2518.
- Sever, S. (2005). Çocuk, yazın ve yaşam. *Çocuk Çocuk Dergisi*, (1), 30-34.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayıncılık.
- Şen, N. (2025). Derleme Sözlüğü'ne göre Aydın ili ağızlarının söz varlığında Eski Türkçenin izleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(53), 25-43.
- Şirin, M. R. (1998). *Çocukluğun kozası*. İz Yayıncılık.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tekşan, K., Çinpolat, E., Çelenk, B., & Güneş, G. (2019). Sevim Ak'ın eserlerinde söz varlığı unsurları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 361-370. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-468668>
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 161-167.

- Toprakçı, E. (2024). *Türk çocuk edebiyatında söz varlığı: Mert Arık'ın hikâyelerinde atasözleri, deyimler, ikilemeler ve yansıma sözcüklerin incelenmesi*. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (41), 319-337. DOI: <https://10.5281/zenodo.13354938>
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Güncel Türkçe sözlük*. 01.12.2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Uysal, A. (2021). Çocuk kitaplarının kalıplaşmış söz varlığı üzerine bir inceleme: Keloğlan masalları. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4(2), 160-181. <https://doi.org/10.47935/ceded.937309>
- Uz, M., & Özcan, M. F. (2020). Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" dizindeki hikâye kitaplarının kalıplaşmış söz varlığı açısından incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 47, 187-214.
- Uz Erşahin, I. (2009). *Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Uzuner Yurt, S. (2016). Aytül Akal'ın gökyüzünde balonlar adlı öykü kitabının söz varlığı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 425-444. <https://doi.org/10.17556/jef.61125>
- Ünsal, G. (2013). Dil öğretiminde kalıp sözler ve çevirisi. *Journal of Turkish Studies*, 8(8), 1383-1394.
- Yaman Kunduz, D. (2024). Şermin Yaşar'ın çocuk edebiyatı eserlerindeki söz varlığı üzerine bir inceleme. *Kesit Akademi Dergisi*, 10(39), 294-308. <https://doi.org/10.29228/kesit.75949>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık

Extended Abstract

Childhood is a crucial period in which the foundations of language development are established and children become aware of their mother tongue while acquiring a love of language and a reading culture (Hammer et al., 2014; as cited in Toprakçı, 2024). During this period, the inclusion of examples that reveal the diversity and richness of language in children's literature contributes significantly to children's language development. This study examines two children's books co-authored by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı in terms of the vocabulary of Turkish and aims to identify the vocabulary elements found in children's books that have recently been widely preferred by young readers.

In this study, which aims to identify the elements of Turkish vocabulary in the children's books titled "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" and "Kıvalı Serçe," written collaboratively by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı, a qualitative research approach was employed. Qualitative research is defined as "a research process in which qualitative data collection methods such as observation, interviews, and document analysis are used, and in which perceptions and events are presented realistically and holistically in their natural setting" (Yıldırım & Şimşek, 2021). In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was utilized. Defined by Karasar (2016) as "a data collection technique based on existing records and documents," document analysis involves examining written materials that provide information about the phenomena under investigation and enables researchers to obtain the necessary data without conducting observations or interviews. When used together with other data collection methods, it also contributes to data triangulation (Yıldırım & Şimşek, 2021).

The population of the study consists of children's books written by Şermin Yaşar, while the sample comprises the books titled "Cumhuriyet'in İlk Sabahı" and "Kıvalı Serçe," co-authored with

İlber Ortaylı. The data were obtained through document analysis of these two books. Idioms, proverbs, formulaic expressions, and reduplications, among the elements of vocabulary, were determined as the analysis categories, and the identified vocabulary items were classified accordingly. In analyzing the collected data, content analysis was employed, which is a research method that enables the classification and interpretation of data obtained from verbal, written, or visual materials (Tavşancıl & Aslan, 2001). After identifying the vocabulary elements in the books, their frequency of occurrence was determined. The findings were visualized through graphs in line with the sub-objectives of the research and subsequently interpreted.

A total of 6 different proverbs, 165 different idioms, 31 different formulaic expressions, and 47 different reduplications were identified in the analyzed books. When the books were evaluated separately, it was found that in “Cumhuriyet’in İlk Sabahı,” 61% of the identified vocabulary elements consisted of idioms used 71 times, 31% consisted of reduplications used 36 times, and 8% consisted of formulaic expressions used 9 times. No proverbs were identified in this book. In “Kıvalı Serçe,” 68% of the identified vocabulary elements consisted of idioms used 164 times, 17% consisted of formulaic expressions used 42 times, 13% consisted of reduplications used 31 times, and 2% consisted of the 6 identified proverbs.

In total, 359 vocabulary elements were identified in this study examining “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” and “Kıvalı Serçe” in terms of the vocabulary of Turkish. The identified vocabulary elements were visualized through comparative graphs under the headings of proverbs, idioms, formulaic expressions, and reduplications. It was determined that idioms were the most frequently used vocabulary element in the analyzed books, whereas proverbs were the least frequently used. Previous studies conducted on the vocabulary of Şermin Yaşar’s works also indicate that idioms are the most frequently employed vocabulary element in her books. Based on the findings, it can be stated that the total number and the variety of reduplications used in the two books are quite similar. In both books, reduplications are the second most frequently used vocabulary element after idioms. Other vocabulary studies conducted on children’s literature products also show that reduplications are the second most commonly identified vocabulary element after idioms. In these two books, the vocabulary element with the closest numerical values between them was determined to be reduplications.

Children’s literature plays a significant role in equipping children with the vocabulary of their mother tongue. In this study examining “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” and “Kıvalı Serçe,” co-authored by Şermin Yaşar, who has written numerous children’s books and continues to produce works in the field, and İlber Ortaylı, it was observed that the analyzed works are rich in vocabulary when compared with the results of other vocabulary studies conducted on the author’s children’s books. In particular, “Kıvalı Serçe,” which contains a wide variety of formulaic vocabulary elements, is considered a valuable resource for enriching vocabulary.